

► ANALİZ / MAHMUT YAŞAR

ABD’NİN ÇEKİLME SÜRECİNDE IRAK’IN GÜVENLİK REFORMU: TARTIŞMALAR VE SENARYOLAR

Giriş

Irak, Temmuz 2026'dan bu yana Başbakan Ali Falih el-Zeydi liderliğindeki yeni hükümet açısından kritik bir dönemeçten geçmektedir. Bu süreç, hükümetin iktidarı konsolide etme aşamasından devlet kurumlarının yeniden yapılandırılması ve devletin iç ve dış politikadaki etkinliğinin güçlendirilmesi aşamasına geçiş çabalarıyla şekillenmektedir. Hükümetin son üç aylık dönemde yürüttüğü politikalar genel olarak üç temel eksen üzerinde yoğunlaşmıştır: yolsuzlukla mücadele ve kamu kaynaklarının geri alınması, silahların devlet kontrolünde toplanması ve Irak'ın uluslararası ve bölgesel aktörler arasında denge kurabilen bölgesel bir aktör olarak konumunu güçlendirmeye yönelik ekonomik ve diplomatik açılımlar.

Irak'ı doğrudan ilgilendiren en önemli gündem maddelerinin başında, silahların devlet kontrolünde toplanması yönündeki karardır. Başbakan el-Zeydi'nin defaatle dile getirdiği ve kararlı olduğunu belirttiği güvenlik reformu, yalnızca ülkenin iç güvenlik yapısını değil, aynı zamanda Irak'ın bölgesel ilişkilerini ve dış politika kapasitesini de doğrudan ilgilendiren bir mesele hâline gelmiştir. ABD hükümeti, 30 Eylül 2026 tarihine kadar askerlerini ve silah envanterlerini Irak'tan çekeceğini ilan etmiş ve peyderpey çekilmeler başlamıştır. Diğer taraftan İran destekli bir grubun Temmuz ayının sonlarında Irak topraklarından Suudi Arabistan'a insansız hava araçlarıyla saldırı düzenlemesi üzerine ABD ve Suudi Arabistan, Irak'ta Haşdi Şa'bi'ye ait bazı karargâhlara hava saldırıları gerçekleştirmiştir. Saldırıların ardından Irak ve Suudi Arabistan sınır hattındaki koordinasyonu artırmıştır. Dolayısıyla Bağdat'ın bir yandan ABD'nin baskısı altında devlet oto-

ritesini ve ülke toprakları üzerindeki kontrolünü güçlendirmeye çalışırken diğer yandan İran destekli silahlı grupların varlığı ve bölgesel çatışmaların Irak'a yansmasıyla karşı karşıya kalması, güvenlik reformunun oldukça hassas bir zeminde ilerlemesine neden olmaktadır.

Silahların Devlet Kontrolüne Geçme Tartışmaları

Irak, ülkenin güvenlik mimarisinin geleceği açısından kritik bir eşiktir. Bağdat ile 2024 yılında varılan anlaşma uyarınca, ABD öncülüğündeki uluslararası koalisyonun 30 Eylül 2026 tarihine kadar Irak'tan tamamen çekilmesi planlanmaktadır. Bu çekilme süreciyle eş zamanlı olarak Başbakan Ali el-Zeydi, silahlı grupların Eylül ayının sonuna kadar Irak güvenlik sistemine tamamen entegre olmaları gerektiğini, aksi durumda ise bunun sonuçlarıyla karşılaşacaklarını açıklamıştır. Bu açıklama, hükümetin güvenlik reformu kapsamında silahlı grupların statüsünü yeniden düzenlemeye yönelik siyasi iradesini ortaya koymaktadır.

Silahların devlet kontrolünde toplanmasına ilişkin ilk dalga, Mukteda Sadr'ın Mayıs 2026 sonlarında silahlı kanadı Seraya Selam'ın siyasi kanadından ayrıldığını ve devlet otoritesine tamamen "entegre olacağını" açıklamasıyla başlamıştır. Sadr'ın açıklamasının ardından Şii siyasi ve silahlı gruplardan Asaib Ehl el-Hak ve Ketaib İmam Ali, Haşdi Şa'bi idari otoritesinden ayrılacaklarına ilişkin benzer açıklamalarda bulunmuştur. Bu sürecin dikkat çekici yönü, Sadr'ın uzun süredir resmi siyasetten uzak durması nedeniyle iktidardaki Şii Koordinasyon Çerçevesi dışında faaliyet göstermesine karşın, diğer iki grubun siyasi kanatlarının iktidar koalisyonunun temel bileşenleri arasında yer almasıdır.

Aradan yaklaşık iki ay geçmesine rağmen bu grupların savaşçıların fiili statüsü büyük ölçüde belirsizliğini korumaktadır. Her ne kadar bu adımlar devletle tam entegrasyona yönelik girişimler olarak sunulsa da, kuruluşundan bu yana Irak silahlı kuvvetleriyle karmaşık bir ilişki içerisinde bulunan Haşdi Şa'bi'nin temel özelliklerinden biri olan muğlaklığın devam ettiği görülmektedir. Nitekim söz konusu grupların idari konumlarından, mali imkânlarından veya silahlarından vazgeçtiklerine ilişkin belirgin bir işaret bulunmamaktadır.

Haşdi Şa'bi, 2016 yılında çıkarılan bir parlamento kararıyla Irak silahlı kuvvetlerinin bağımsız bir unsuru olarak resmiyet kazanmıştır. Ancak bu dönüşümü düzenleyen yasa, Haşdi Şa'bi'nin komuta ve kontrol yapısını Savunma Bakanlığı'ndan ayrı bırakmış ve pratikte çift otoriteye dayanan muğlak bir sistem ortaya çıkarmıştır. Durumu daha da karmaşık hâle getiren bir başka gelişme ise 2020 yılında Necef'teki Şii dini mercilere bağlı dört "türbe grubu"nun (Haşdi Atabat) Haşdi Şa'bi'den ayrıldığını açıklamasıdır. İran destekli bazı tugayların güvenlik meselelerinde

Tahran'la aşırı derecede yakınlaştığı yönündeki rahatsızlığın bu bölünmeyi tetiklediği düşünülmektedir. Bununla birlikte dikkat çekici olan husus, söz konusu grupların Haşdi Şa'bi'nin komuta zinciri dışında faaliyet göstermelerine rağmen 2,7 milyar dolarlık bütçesi üzerinden maaş almaya devam etmeleridir.

Dolayısıyla bu grift yapı ve tezatlık içeren tutumlar, özellikle Sadr örneğinde görülen mevcut silahsızlanma girişiminin niteliği konusunda ciddi bir belirsizlik oluşturmaktadır. Buradaki temel sorun, silahların teslim edilmesinden ziyade silahlı aktörlerin devlet bütçesi, kurumsal yapı ve güvenlik sistemi içerisindeki konumlarının nasıl yeniden tanımlanacağıdır.

Zamanla Haşdi Şa'bi liderleri örgütü giderek daha fazla ulusal bir kurum ve devletin güvenlik mimarisinin meşru bir unsuru olarak sunarken, uluslararası aktörler Haşdi Şa'bi çatısı altında faaliyet gösteren silahlı gruplar üzerindeki devlet denetiminin güçlendirilmesi çağrısında bulunmaktadır. Bu grupların önemli bir bölümü İran ve bölgedeki müttefik silahlı gruplarla yakın ilişkilerini sürdürmektedir. Bu çerçevede grupların geleceğine ilişkin temel bir ayrışma ortaya çıkmaktadır. Bazı gruplar Haşdi Şa'bi bünyesinde kalıcı biçimde entegre olmayı, mevcut nüfuzlarını korumanın ve kurumsallaştırmanın bir aracı olarak değerlendirmektedir. Diğerleri ise reforme edilmiş bir kurum içerisindeki üyeliklerinin “direniş savaşçısı” kimliklerine rağmen gerçekleşmesinden ve operasyonel özerkliklerinin sınırlandırılmasından endişe duymaktadır.

Öte yandan eski Başbakanlar Adil Abdülmehdi ve Muhammed Şiya Sudani dönemlerinde Haşdi Şa'bi'nin hukuki statüsünü, üyelik kurallarını, komuta yapısını ve mensuplarına sağlanan hak ve imkânları netleştirmeyi amaçlayan yasa teklifleri hazırlanmıştır. Bu girişimlerin temel amacı örgütü dağıtmak değil, belirli ölçüde devlet denetimini güvence altına alırken Haşdi Şa'bi'nin devletin güvenlik mimarisine entegrasyonunu sağlamaktır. Ancak söz konusu teşebbüsler başarısız olmuştur. Bu girişimler Haşdi Şa'bi'yi kurumsallaştırmayı amaçlamakla birlikte devlet ile örgüt içerisindeki en etkili gruplar arasındaki güç dengesini temelden değiştirmeyi öngörmemiştir. Dolayısıyla ne daha fazla özerklik talep eden grupları ne de daha sıkı devlet denetimini savunan aktörleri tam anlamıyla ikna edebilmiştir. Süreç aynı zamanda Haşdi Şa'bi bünyesindeki grupların bu yapı içerisindeki aidiyetlerini hangi koşullar altında sürdürmeye hazır olduklarına ilişkin daha geniş kapsamlı görüş ayrılıklarını da açığa çıkarmıştır.

Ketaib Hizbullah ve Hareket'un Nuceba gibi gruplar silahlarını devlete teslim etme konusunda direnç gösterirken, Asaib Ehl el-Hak lideri Kays el-Hazali, direniş gruplarının “örnek teşkil edecek şekilde öncülük etmesi” gerektiğini savunmuş ve “artık devletin bir parçasıyız” açıklamasında bulunmuştur. Hazali'nin açıklamaları daha geniş kapsamlı bir stratejik hesaplamayı yansıtmaktadır. 2025 seçimlerinde önemli kazanımlar elde eden Asaib Ehl el-Hak, nüfuzun

yalnızca askeri güç yoluyla değil, siyasi kurumlar aracılığıyla da güvence altına alınabileceğini göstermiştir. Seçim başarısı, savaş alanındaki meşruiyeti devlet içerisindeki pazarlık gücüne dönüştürmektedir. Bakanlıklara ve bütçe kaynaklarına erişim, tek başına silahlı güce kıyasla daha kalıcı bir nüfuz kaynağı sağlayabilir. Bu nedenle askeri güçlerini siyasi temsile başarıyla dönüştürmüş gruplar açısından devlet kurumlarıyla daha derin bir entegrasyon, özerk ve devrimci bir silahlı yapı statüsüne bağlılığın sürdürülmesinden daha az tehdit edici görülebilir. Buna karşılık entegrasyona direnç gösteren gruplar, güvenliklerini ve nüfuzlarını silahlı kapasitelerine dayandırmaktadır.

Irak'ta Güvenlik Reformunun Zorlukları

Son yıllarda Irak'taki birçok silahlı grup lideri, ülkenin sahip olduğu görece istikrarın sağladığı avantajlardan yararlanmıştır. Tahran'ın bölgesel projesiyle bağlantılı diğer ülkeler çatışma ve ekonomik kriz içerisine sürüklenirken Irak, görece istikrarlı bir ortamın yanı sıra belirli dönemlerde ekonomik büyüme de yaşamıştır.

Haşdi Şa'bi liderleri parlamentoda sandalyeler, bakanlıklar ve kamu bürokrasisi genelinde nüfuz elde etmiştir. Birçok grup açısından hükümete katılım, sürekli bir "direniş" hâli içerisinde bulunmaktan daha fazla ekonomik ve siyasi kazanç sağlamaya başlamıştır. Dolayısıyla mevcut savaş, bu aktörlerin istikrardan elde ettikleri kazanımları tehdit etmektedir. Irak bir savaş alanına dönüştükçe "direniş" faaliyetlerinin ekonomik ve siyasi maliyeti giderek artmaktadır. Bu gelişmeler birlikte değerlendirildiğinde, potansiyel bir siyasi fırsat alanı ortaya çıkmaktadır. Zira bazı Haşdi Şa'bi liderlerinin çıkarları, milis gruplarının ülkeyi yeni çatışmalara sürüklemesini engellemek isteyen hükümetin çıkarlarıyla giderek daha fazla örtüşmektedir.

Ancak bu yöndeki baskı yalnızca Irak içerisinden kaynaklanmamaktadır. Trump yönetimi Bağdat'a yönelik sabrını giderek yitirmekte olduğunu ifade etmektedir. İran yanlısı silahlı gruplara karşı daha güçlü adımlar atılmasını ve silahlar üzerindeki hükümet denetiminin artırılmasını talep etmektedir. Daha önce de Irak dosyasında aktif bir rol üstlenen ve Irak Özel Temsilcisi olarak resmen görevlendirildiği açıklanan Tom Barrack, bölgedeki İran destekli silahlı örgütlerin nüfuzunu azaltmaya yönelik daha geniş ABD hedefleri doğrultusunda entegrasyon girişimlerini olumlu karşılamıştır. Nitekim Barrack'ın Bağdat'a yaptığı düzenli seyahatlerin en önemli konusu Haşdi Şa'bi'nin silahlı grupların entegrasyonudur.

Washington ayrıca İran'ın nüfuzunu kolaylaştırdığı düşünülen kişi ve kurumlara yönelik yaptırımları sürdürmektedir. Iraklı yetkililer, herhangi bir eylemsizliğin ülkeyi daha ağır ekonomik

ve diplomatik baskılara maruz bırakılabileceğinden endişe etmektedir. Bu baskılar arasında Irak ekonomisi açısından kritik öneme sahip dolar akışlarına erişimin sınırlandırılması da bulunmaktadır. Bu nedenle uygulanabilir bir reform stratejisinin Haşdi Şa'bi'yi yalnızca askeri bir sorun olarak ele alması hâlinde başarılı olması muhtemel görünmemektedir. Örgüt, Irak'ın siyasi kurumlarına, sosyal refah sistemlerine ve birçok sektörüne yerleşmiştir. Dolayısıyla örgütün özerkliğini azaltmaya yönelik herhangi bir girişimin yalnızca silahlar ve komuta yapılarıyla değil, aynı zamanda Haşdi Şa'bi'nin üstlendiği sosyal, ekonomik ve siyasi işlevlerle de ilgilenmesi gerekmektedir.

Haşdi Şa'bi ve Şii milislerin entegrasyonu meselesi yalnızca silahsızlandırmadan ibaret değildir. Haşdi Şa'bi, askeri rolünün ötesinde çok sayıda savaşıya ve ailelerine maddi gelir, emeklilik ve sosyal refah imkânları sağlamaktadır. Dolayısıyla örgütün dağıtılmasını veya küçültülmesini öngören senaryolar; istihdam, sosyal koruma ve siyasi patronaj gibi son derece güç soruları gündeme getirmektedir. Bu durum, reform önerilerinin neden genel olarak örgütün dağıtılmasından ziyade daha ileri düzeyde kurumsallaşmaya odaklandığını açıklamaktadır. Bu yaklaşım, Haşdi Şa'bi'nin geniş toplumsal tabanlarının dayandığı hak ve imkânları korurken daha güçlü devlet denetimi ve daha açık bir komuta silsilesi oluşturmayı hedeflemektedir.

Bununla birlikte grupların ideolojik inançlarının önemsizleştirildiği düşünülmemelidir. Pek çok Haşdi Şa'bi bağlantılı grup açısından silahlı direniş, kimliklerinin ve meşruiyetlerinin merkezinde yer almaya devam etmektedir. Bu nedenle entegrasyon tartışmaları yalnızca güç ve kaynaklarla değil, aynı zamanda her grubun farklı ulusötesi bağlılıkları ve ideolojik inançlarıyla da ilgilidir. Bu bağlamda temel soru, grupların liderlerine devlet otoritesinden bağımsız olarak kendi çıkarlarını savunabilecekleri konusunda güven veren insansız hava araçları ve roketler üzerindeki kapasite ve kontrolü teslim edip etmeyecekleridir. Bu kapasitelere ilişkin sorun çözülmediği takdirde entegrasyon, zorlayıcı güç kapasitesinin gerçek anlamda Bağdat'taki devlet otoritesine devredilmesi yerine yalnızca idari bir düzenleme ve kurumsal yeniden adlandırma işlemine dönüşme riski taşımaktadır.

Dolayısıyla Irak'taki Şii milisler meselesi, hükümetin yalnızca iç siyasi iradesiyle ve dış destekten yoksun biçimde kolaylıkla çözüme kavuşturabileceği bir mesele değildir. Sorunun merkezinde yalnızca silahların varlığı değil, silah, siyasi nüfuz, ekonomik kaynaklar, coğrafi kontrol, kurumsal aidiyet ve dış bağlantılar arasındaki çok katmanlı ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle Irak güvenlik reformunun başarısı, teslim edilen silahların sayısından veya silahsızlandırılan grupların niceliğinden ziyade, devletin ülke içerisindeki meşru güç kullanma tekeli fiilen tesis edip edememesiyle ölçülmelidir. Başka bir ifadeyle, mesele yalnızca “silahların kime ait olduğu” değil, Irak'ta gücün kim tarafından, hangi kurumlar üzerinden ve hangi meşruiyet zeminleriyle kullanıldığıdır.

Bu durum, ani bir silahsızlandırmadan ziyade kademeli bir kurumsallaşma sürecine işaret etmektedir. Reform çabalarının devlet denetiminin güçlendirilmesine, komuta zincirlerinin netleştirilmesine, maaş ve sosyal hakların uyumlaştırılmasına ve siyasi ve yargısal hesap verebilirlik mekanizmalarının genişletilmesine odaklanması gerekmektedir. Buradaki temel amaç, gruplara askeri komuta zincirine uyma karşılığında devlet kurumları içerisinde anlamlı bir rolü koruma yönünde teşvikler sunan bir yapı oluşturulmasıdır. Buna karşılık söz konusu grupların özerk askeri kapasitelerini görmezden gelmek veya bunları yalnızca biçimsel olarak onaylamak, sürdürülebilir bir çözüm oluşturmayacaktır.

Bu nedenle entegrasyon için siyasi koşullar giderek daha elverişli hâle gelse bile uygulama aşaması olağanüstü derecede zordur. Irak geçmişte de benzer süreçlere sahne olmuştur. Örneğin Bedir Tugayları, 2003 sonrasında resmi olarak devlet kurumlarına dâhil edilmiştir. Ancak bu durum örgütün daha önce sahip olduğu siyasi sadakat bağlarını ortadan kaldırmamış; Bedir Tugayları devlet kurumlarının dışında da nüfuz edinmeye devam etmiştir.

Bu durum, Irak siyasi sisteminin daha geniş bir özelliğini yansıtmaktadır. İktidar ve nüfuz çoğu zaman gayriresmi ağlar üzerinden kullanılmaktadır. Kararlar sıklıkla devlet kurumlarının resmi makamlarında değil, parti merkezlerinde alınmaktadır. Üst düzey devlet görevlileri de yalnızca resmi amirlerine karşı değil, kendilerine siyasi veya silahlı destek sağlayan aktörlere karşı da sorumluluk hissedebilmektedir. Aynı sorun milislerin entegrasyonu açısından da geçerlidir. Savaşçıların devlet kurumlarına geçirilmesi, onların sadakatlerinin doğrudan hükümete yönelmesini sağlamamaktadır.

Irak Güvenlik Reformunda Muhtemel Senaryolar

Irak Başbakanı Ali el-Zeydi, silahlar üzerindeki devlet tekeli tesis etme konusundaki kararlılığını defaatle dile getirmeye devam etmektedir. Aynı zamanda teslim olmayı ve silahlarını bırakmayı reddeden milislerle karşı karşıya gelmek üzere uzmanlaşmış güvenlik birimlerinin hazırlık yaptığına ilişkin haberler de düzenli olarak gündeme gelmektedir. Bu gelişmeler, 30 Eylül 2026 tarihine kadar silahlarını teslim etmeyi reddeden milislerin terör örgütü olarak ilan edileceğine ilişkin hükümet açıklamasıyla eş zamanlı gerçekleşmektedir.

Bununla birlikte teknik hususlar dahil önemli sorunlar henüz çözüme kavuşturulmuş değildir. Hükümet, başta silah envanterinin nasıl sınıflandırılacağı olmak üzere, silahlarını teslim eden grupların geleceğinin ne olacağı, Haşdi Şa'bi içerisindeki yapısal sorunların nasıl ele alınacağı ve Samarra krizi ile Curf el-Sahr gibi milislerin kontrolündeki stratejik alanlarda devlet deneti-

minin nasıl sağlanacağı konusunda henüz açık mekanizmalar ortaya koymuş değildir. Mevcut süreçte hükümet politikasının, milislerle doğrudan çatışmaya girmekten ziyade gruplarla müzakere yoluyla uzlaşma sağlamaya öncelik verdiği görülmektedir. Bununla birlikte süreç iki temel yola ayrılmaktadır: siyasi uzlaşma ve askeri çatışma.

a) Siyasi Uzlaşma

Irak'taki siyasi gruplar, milislerin gönüllü biçimde silahsızlandırılmasını güvence altına alacak kapsamlı bir uzlaşma ihtimalini değerlendirmeye devam etmektedir. Bazı haberlere göre Koordinasyon Çerçevesi içerisindeki gruplar, İran'la bağlantılı gruplarla uzlaşma sağlamak ve Tahran'ın bu yaklaşımı desteklemesini temin etmek amacıyla İran'a bir heyet göndermiştir. Bu yol iki temel senaryoya ayrılmaktadır.

Birincisi Kapsamlı Bir Anlaşma: Bu senaryo, milislerin statüsü ve Haşdi Şa'bi'nin geleceğini ele alan kapsamlı bir uzlaşmaya varılmasını öngörmektedir. Ancak ABD-İran müzakerelerinin belirsizliğini koruması ve Tahran'ın daha geniş kapsamlı anlaşmazlıkların çözümünün uzun zaman alacağını öngörmesi nedeniyle, böyle bir senaryonun kısa vadede gerçekleşme ihtimali oldukça düşüktür. Bunun istisnası, mevcut durumun yeniden doğrudan ve geniş çaplı bir savaşa dönüşmesi hâlinde, Irak'ın savaşa müdahil olmaması konusunda bütün tarafların mutabık kalması olabilir.

Mevcut koşullarda Tahran'ın müttefiklerine silahlarını bırakmalarını, kontrol ettikleri stratejik mevzileri resmi güvenlik güçlerine devretmelerini ve kendilerini yalnızca siyasi faaliyetlerle sınırlandırmalarını tavsiye etmesi beklenmemektedir. İran ile en yakın bağlantılara sahip milisler, silahsızlandırılmaya ve mevcut mevzilerinin resmi güvenlik güçlerine devredilmesine kesin biçimde karşı çıkmaktadır. Bu tutum hem Irak içerisindeki bazı güçler hem de Tahran tarafından desteklenmektedir. Dolayısıyla bu senaryo Tahran'ın cepheyi genişletme politikasıyla uyusmamaktadır. Ancak Irak'ı cephenin dışında tutma iradesinin baskın hâle gelmesi durumunda devreye sokulabilir.

İkincisi kısmi uzlaşma ve entegrasyon süresinin uzatılması: Bu senaryo, hükümet ile milislerin belirli konularda uzlaşmasını ve entegrasyon ile silahların teslimi için öngörülen sürenin uzatılması konusunda anlaşmasını öngörmektedir. Hâlihazırda Irak siyasi çevrelerinde en fazla tartışılan seçenek budur. Bazı gruplar belirli güvenceler karşılığında devlet yapısına entegre olmaya hazırken, diğerleri silahsızlanmayı kesin biçimde reddetmektedir. Bu durum, milisler arasındaki silahsızlanma konusundaki görüş ayrılıkları bakımından önem taşımaktadır. Daha geniş bağ-

lamda değerlendirildiğinde, hem silahsızlanmaya hazır olan hem de bunu reddeden milislerin dışsal faktörleri dikkate aldığı görülmektedir. Bu nedenle söz konusu senaryonun gerçekleşme ihtimali güçlenmektedir.

Böyle bir gelişme, ABD'nin Irak hükümetinin milislerle ilgili genel takvimi uzatmasını kabul edebileceği koşulları oluşturabilir. Aynı zamanda devletin silahlar üzerindeki tekeline ilişkin parçalı çözümlerin ve milislerle Haşdi Şa'bi arasındaki ilişkilerin yeniden şekillenmesinin önünü açabilir. Bu süreçteki en hassas unsur, Washington'ın ABD güçlerini Eylül 2026 sonunda Irak'tan çekme planına ne ölçüde bağlı kalacağıdır. Washington'ın nihai askeri çekilmeyi tamamlama yönündeki taahhüdünü yerine getirmesi, buna karşılık Bağdat'ın milisler meselesinin çözümünü ertelemesi hâlinde, ilan edilmiş takvimler ile sahadaki gerçeklik arasında ciddi bir stratejik boşluk oluşabilir.

b) Askeri Operasyon

İkinci seçenek olarak da, devlet ile milisler arasında doğrudan bir çatışmanın ortaya çıkmasıdır. Bu çerçevede üç farklı senaryo bulunmaktadır:

Birincisi kapsamlı askeri operasyon: Bu senaryoya göre hükümet, milislerin başlıca komuta merkezlerini hedef alan kapsamlı bir operasyon başlatacak, bu merkezleri kuşatarak hareket kabiliyetlerini sınırlandıracak ve ardından söz konusu mevzilere operasyon düzenleyecektir. Bağdat'ın çatışma planlarına ilişkin son dönemde ortaya çıkan bilgilerde bu seçeneğe yer verilmiş olması bu senaryonun gerçekleşmesini mümkün kılmakla birlikte; milislerin coğrafi olarak geniş bir alana dağılmış olması, iletişim hatlarının karmaşıklığı ve resmi güçlerin geniş coğrafyalardaki alanları uzun süre kuşatma altında tutmasının güçlüğü önemli engeller oluşturmaktadır.

Diğer yandan Haşdi Şa'bi'nin kuşatma operasyonunda arabulucu veya operasyonel aktör olarak yer almasının beklenmesi, böyle bir operasyonun etkinliğini azaltabilir. Bu durum aynı zamanda Irak'ı bir iç savaşa sürüklemeye potansiyeli taşımaktadır.

İkincisi aşamalı ve sıralı operasyon: Yukarıda belirtilen faktörler ve güvenlik güçlerinin öncelikle Curf es-Sahr gibi en hassas bölgelere yoğunlaşarak daha sonra diğer alanlara yönelme ihtiyacı dikkate alındığında, bu senaryo en muhtemel seçenek olarak görünmektedir. Ancak bu yaklaşımın da önemli sınırlılıkları bulunmaktadır: Bunların başında operasyonlar sırasında milislerin farklı mevziler arasında serbestçe hareket edebilme kapasitesi gelmektedir. Bu durum operasyonların etkinliğini azaltmakta ve yürütülen bütün sürecin yalnızca ABD baskısını hafifletmek ve hükümetin sahada faaliyet gösterdiğini göstermek amacıyla düzenlenen yüzeysel bir güç gösterisinden ibaret olabileceği yönündeki şüpheleri artırmaktadır.

Resmi güçlerin girdikleri bölgelerde toprak kontrolünü sürdürememesi, güvenlik ortamını yeniden düzenleyememesi veya milislerin bölgeye geri dönmeyeceğini güvence altına alamaması hâlinde bu tür operasyonların inandırıcılığı ciddi biçimde sorgulanmaya devam edecektir. Nitekim bu operasyonların hem iç hem de dış destek olmaksızın başarılı olması mümkün görünmemektedir.

Üçüncüsü de sınırlı operasyonlar: Bu seçenek değerlendirme aşamasındadır ve milisleri müzakereye ikna etmek amacıyla bir baskı aracı olarak uygulanması söz konusudur. Bu yaklaşım, büyük stratejik merkezlerin dışında bulunan mevzilerin ve silah depolarının baskınlarla kontrol altına alınmasını öngörmektedir. Böylece güvenlik güçleri hem operasyonel hem de siyasi açıdan önemli bir ivme kazanabilir, sonraki aşamaları güçlendirebilir ve aynı zamanda siyasi müzakerelere daha fazla zaman tanıyabilir.

Uygulamada bu senaryo kapsamındaki operasyonların son haftalarda gerçekleştirilen operasyonlara benzemesi muhtemeldir. Buna göre milisler bazı mevzileri teslim ederek buralardan çekilebilir, temel silahlarını önemli merkezler arasında aktarabilir veya operasyonel sürekliliği korumak amacıyla alternatif mevziler oluşturabilir. Bu ihtimal entegrasyon ve reform projesinin başarısız olmasına neden olacaktır.

Haşdi Şabi'nin Silahsızlandırılmasında İran'ın Tutumu

Amerikan baskısının sonuç vermeye başladığına işaret eden bu geri çekilme süreci, İran'ın Irak'taki nüfuzunu korumak amacıyla mevcut baskıyı kendi lehine kullanmaya çalışmasına yol açabilir. Tahran silahlarını teslim etme ve etmeme konusunda ikiye ayrılan milislerin mevcut tutumlarından maksimum düzeyde faydalanacaktır. Bu çerçevede İran'ın daha sert çizgideki müttefikleri olan Ketaib Hizbullah, Hareketü'n-Nüceba ve Ketaib Seyyid eş-Şüheda, silahlarını ve operasyonel özerkliklerini korumaya devam edebilir. Böylece bu gruplar ABD, İsrail ve Körfez ülkeleri üzerinde bir baskı aracı olma işlevlerini sürdürebilir. Buna karşılık Asaib Ehl el-Hak ve Ketaib İmam Ali, devlet kurumlarındaki nüfuzlarını giderek derinleştirebilir. Böylelikle silahlı gruplara siyasi bir örtü sağlanmasının yanı sıra Irak'ın kurumlarının ve ekonomisinin İran etkisine açık tutulması mümkün olabilir.

Bu yaklaşım, İran açısından iki yönlü bir stratejik fayda sağlayabilir: Daha sert çizgideki gruplar askeri caydırıcılık ve baskı kapasitesini korurken, devlet kurumlarına daha fazla entegre olan gruplar siyasi ve ekonomik nüfuzun devamlılığını sağlayabilir.

Sonuç

Özetle mevcut siyasi, güvenlik ve bölgesel koşullar dikkate alındığında Irak'ta kısa vadede kapsamlı ve hızlı bir silahsızlandırmanın gerçekleşmesi düşük bir ihtimal görünmektedir. Aynı şekilde devlet ile silahlı gruplar arasında geniş çaplı bir askeri çatışmaya gidilmesi de yüksek siyasi ve güvenlik maliyetleri nedeniyle daha düşük ihtimalli görünmektedir. Ancak dış destekle bu askeri operasyonların üstlenilmesi mümkündür.

Buna karşılık kademeli silahsızlandırma, kısmi entegrasyon, yeniden yapılandırma, siyasi müzakereler ve sınırlı güvenlik operasyonlarının bir arada yürütüldüğü karma bir süreç daha olası görünmektedir. Bu süreçte devletin öncelikle ikincil öneme sahip mevziler ve silah depoları üzerinde kontrol sağlamaya çalışması, ardından entegrasyona daha açık gruplarla siyasi uzlaşa geliştirmesi ve daha dirençli grupları siyasi ve güvenlik araçlarıyla izole etmeye çalışması beklenebilir. Ancak bu yaklaşımın başarıya ulaşabilmesi için yalnızca silahların teslim alınması yeterli olmayacaktır. Devletin aynı zamanda stratejik coğrafi alanlar üzerindeki kontrolü tesis etmesi, askeri komuta zincirini netleştirmesi, milislerin ekonomik ve sosyal ağlarını devlet kurumlarıyla yeniden düzenlemesi ve siyasi karar alma süreçlerindeki gayriresmi güç merkezlerini sınırlandırması gerekecektir. Bu açıdan bakıldığında Irak'taki güvenlik reformu, teknik anlamda bir silah toplama veya milis entegrasyonu projesinden çok, devlet kapasitesinin ve egemenliğinin yeniden inşası sürecidir.

ABD'nin Irak'tan çekilmesiyle birlikte bu süreç daha da kritik hâle gelecektir. Zira ABD askeri varlığının sona ermesi, Irak güvenlik kurumlarının kendi toprakları üzerindeki kontrolünü fiilen gösterebilmesini zorunlu kılacaktır. Eğer devlet güçleri kontrol altına aldığı alanları sürdürülebilir biçimde yönetemez, silahların başka bölgelere aktarılmasını engelleyemez veya silahlı grupların insan kaynağı ve örgütsel kapasitesini dönüştüremezse, silahsızlandırma süreci gerçek bir güç transferinden ziyade silahların, mevzilerin ve nüfuz alanlarının yeniden dağıtılması sonucunu doğurabilir. Sonuç itibarıyla Irak'taki güvenlik reformunun temel sınavı, devletin kaç silah topladığı değil, ülkedeki çoklu güç merkezlerini tek bir meşru ve kurumsal güvenlik mimarisi içerisinde birleştirip birleştiremediğidir.

İNSAMER
İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

www.insamer.com